

van koning Willem I op deze beslissing. Deze volgde bij Koninklijk Besluit van 8 februari 1826 nr. 111. Op Tweede Paasdag van dit jaar vond de plechtige vereniging van de beide gemeenten plaats in een dienst in de hervormde kerk.¹⁷

De Evangelisch-Lutherse synode besloot tegen deze gang van zaken protest aan te tekenen bij het Departement van Eredienst en de Hervormde synode, met een verzoek tot opheldering, aangezien zij in deze zaak in het geheel niet was gekend en slechts op de hoogte was gebracht door een bericht van het Departement van Eredienst en de dagbladen.¹⁸

De gemoederen werden echter nog voor het einde van de synode tot bedaren gebracht, ongetwijfeld door ingrijpen van het Departement van Eredienst, in wiens gebouw men vergaderde, en het inzien van de onmogelijkheid om tegen een Koninklijk Besluit in te gaan. Dit blijkt namelijk bij het einde van de synode uit een van departementswege uitgesproken rede, die in ieder geval was geïnspireerd door J.D. Janssen, de hoogste ambtenaar van dit departement, waarin de synode uitvoerig wordt geprezen om haar 'heldere Evangelische denkwijze en Christelijke broederliefde', die er voor zorgde dat lutheranen en hervormden elkaar tegenwoordig niet langer beschouwden als 'verschillende geloofspartijen', maar als 'afgezonderde huisgezinnen van één broederschap'. Er werd beloofd dat al haar wensen, voor zover het van het departement afhing, in het vervolg zouden worden vervuld. Deze mooie woorden verhulden echter het oorspronkelijke streven van Janssen om kleinere lutherse gemeenten langzamerhand bij de Hervormde Kerk 'in te smelten' teneinde besparingen op de staatsuitgaven ten bate van de lutherse gemeenten te bereiken. Meppel nu was de eerste gelegenheid voor Janssen om dit principe in praktijk te brengen.¹⁹

Een adres dat de synode aan de Hervormde synode had verzonden werd per brief van 11 juli 1826 door deze beantwoord. Hierin werd ondermeer meegedeeld dat zij in de zaak-Meppel niet was betrokken, maar in principe niet tegen het verenigen van gemeenten was; zij beloofde echter nooit zelf dergelijke fusies te zullen uitlokken.²⁰

3. De eerste kerkvisitaties

De Evangelisch-Lutherse synode was door de kwestie-Meppel wakker geschud en wilde voorkomen dat ook andere filiaal-gemeenten zich op den duur bij de Hervormde Kerk zouden voegen. Zij nam direct een besluit om een onderzoek in te stellen omtrent de positie waarin de verschillende filiaal-gemeenten zich bevonden. Op grond hiervan kon men dan eventueel maatregelen nemen om deze voor de Evangelisch-Lutherse Kerk te behouden.²¹

Daarom besloot de synodale commissie in 1827 drie subcom-

¹⁷ Zie over Meppel: Kladnot. ELS, 1826; Jodocus Heringa Eliza's z., *Kerkelijke raadvrager en raadgever*, II, Utrecht 1826, 444-445; *Overzicht* 1819-1843, 46, 84; H. Uden Masman, *De Luthersche gemeente te Meppel*, in: *Nederlandsch Archief voor Kerkgeschiedenis*, N.S., v, 's-Gravenhage 1908, 114-115; Loosjes, *Geschiedenis*, 184-185; K.G. van Manen, *Lutheranen in Drenthe*. Lutherse gemeentevorming te Meppel, Coevorden en Assen, 1747-1826, in: *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 2003, 77-78.

¹⁸ Kladnot. ELS, 1826; *Overzicht* 1819-1843, 84.

¹⁹ De archieven van het Departement voor de Hervormde en andere Eerediensten behalve den Rooms-Katholieken, 1815-1870, in het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage, Inv. 39, exh. 26 jan. 1818 nr. 340, rapport-Janssen aan ZM; Kladnot. ELS, 1826.

²⁰ *Overzicht* 1819-1843, 95-96.

²¹ Not. SC, 7 okt. 1826.